

Vad hände den första pingstdagen?

Pingsten är en av de stora kristna högtiderna under året. Men det är kanske inte riktigt klart vad pingsten handlar om. Man talar ibland om "hänryckningens tid" och det kan låta som om det enbart skulle vara en kyrklig variant av vårens eller förälskelsens rus. Men vad står pingsten egentligen för och vad hände den första pingsten? Tidigare missionär och professor Bengt Holmberg berättar i denna artikel om två pingstunder.

IBLAND VILL GUD KOMMUNICERA med många på en gång och väljer att i någon form synas och höras samtidigt för en stor grupp. Ett sådant tillfälle är när Israels folk på väg till det utlovade landet slår läger vid Sinai berg. När det är dags för dem att ingå förbundet med Gud och ta emot Guds vilja i Lagens form, då – kan vi läsa i 2 Mos. 19 och 20 – kommer han till dem i överväldigande fysisk form, med åska, blixtrar, moln, eld och dånande jordbävning. Det är nästan outhärdligt, även om tjocka moln döljer Guds egentliga närvaro för deras ögon. Mose kallas upp och in i denna närvaro som representant för Israel och medlare mellan Gud och folket, och kommer tillbaka ner med Torah, Guds nerskrivna vilja och lag, själv märkt av närvaron på ett sätt som måste döljas därför att det är alltför härligt att stå ut med.

Pingstundret i Jerusalem (Apg. 2) påminner om Sinai – dånnet, eldslågorna – men det som Guds folk denna gång tar emot genom Jesu lärjungar är inte Lagen, utan Guds Helige Ande

själv. Enligt profeten Jeremia skulle Gud i det nya (förnyade) förbundet inte använda instrument som stentavlor, lagkunniga präster och leviter, och den skolning av barnen, som gör att de kan läsa och föreläsa ur de heliga skrifterna. Nej, han skulle uppenbara sin vilja direkt in i deras innersta, "skriva den i deras hjärtan" (Jer. 31:33).

Nu kom Anden och man kunde på sätt och vis både höra och se honom. Det var ett dån som av en stormvind och tungor som av eld (Apg. 2:2–3). Det där inskjutna "som" låter oss förstå att det inte blåste och inte brann någon fysisk eld. Det är den himmelska verklighet som kommunicerar med våra sinnen, när den tränger in i vår jordiska verklighet och låter sin vilja ske i den.

Det Anden vill, det är att dessa människor ska tala om Guds stora gärningar, framför allt den största, Jesus. Det vittnesbördet ska ut genom människor till andra människor världen över, vilket språk de än talar. Så Anden får de av honom berörda att bära det vittnesbördet till människor från Asien, Nordafrika och medelhavsländerna, på deras olika språk. Det gudomliga Ordet kan kläs i varje mänskligt språk, för sanningen är universell och i princip lika nära varje folk och språkssystem. Vi människor kan och ska fundera på hur vi ska översätta Bibeln och hur man bär sig åt för att tala om Guds Lamm för inuiter som aldrig har sett ett lamm,

eller för att fira Herrens måltid i en kultur som saknar vin. Men den helige Ande hindras inte av våra språk- och kulturbarriärer, utan kan få sagt precis det han vill direkt till människor av alla folk och stammar och tungomål.

Vi ser att somliga reagerade med häpen öppenhet på Andens utgjutande den första Pingstdagen i Jerusalem, andra med misstro och gyckel. Så brukar det bli när den himmelska verkligheten möter den jordiska – det går inte att låtsas som om ingenting hade hänt, så antingen öppnar man sig och tar emot den nya verkligheten eller värjer man sig mot den. Det är i det läget som Petrus med apostlarna stiger fram och tar till orda. Det fascinerande himmelska fenomenet måste förklaras, så att Guds Ande blir mottagen.

PETRUS PREDIKAN, APG. 2:14–36

Petrus börjar med att avvisa den hånfulla och omöjliga förklaringen att det här skulle bero på berusning. Nej, detta är uppfyllelsen av Guds löfte hos profeten Joel, att han ska utgjuta sin Ande över alla människor, och det är det ni ser effekterna av. Människor ska profetera, se syner, ta emot Guds budskap i drömmar. Att profetera är inte i första hand att uttala förutsägelser om framtiden. Det är att se och tala avgörande sanning om Gud och människor, en sanning som griper tag i åhörarna och får dem att veta med hela sin varelse att nu är det Gud som talar och vill mig något (1 Kor. 14:24–25).

Detta skulle ske i de sista dagarna, när Herrens dag, domens dag är nära. Då kan bara den räddas som ”åkallar Herrens namn”, alltså riktar hela sitt rop om hjälp till Herren Gud och – som det ska visa sig – Herren Kristus Jesus. Tonen av att vi nu har gått in i den sista avgörande tiden då liv och död står på spel och Guds rike verkligen är nära – den kommer från Jesus själv (och hans föregångare Johannes Döparen). Så det är inte så underligt att Petrus predikan nu går över till att handla om honom,

som med sitt liv, sin död och uppståndelse har gjort Guds rike så nära. Han kunde ha tillagt: Vi själva trodde att Guds rike var *omintetgjort* när Jesus dog, men det var tvärtom: först genom hans död och uppståndelse blev gudsriket *möjliggjort*. Och så måste Petrus förklara Jesu död, hans uppståndelse och fortsättningen. Hans Kristuspredikan har tre delar: korsfästelsen, uppståndelsen och upphöjelsen till Faderns högra sida.

(1) KORSFÄSTELSEN (VERS 22–23)

”Israeliter!”, börjar Petrus och räknar med att hans judiska åhörare redan har hört en hel del om Jesus, särskilt om hans undergärningar. De var Guds bekräftelse av Jesu uppdrag: att öppna Israel för gudsriket, och öppna gudsriket för Israel. Men trots denna bekräftelse blev han inte trodd och mottagen som Guds Smorde, utan förkastad, utlämnad, dödad. Och där (v. 23) säger Petrus något märkligt och paradoxalt om korsfästelsen: ”(Jesus) utlämnades efter Guds beslut och plan, och ni lät laglösa spika fast och döda honom.” Jesu död är alltså både (a) Guds vilja och (b) ert fel. De ”laglösa” (romarna) är som de är – det är klart att de dödar alla man säger till dem att döda. Men vem sa till dem? Jo, ni, fromma pilgrimer som ni är. – Gud såg det oundvikliga slutet på Jesu möte med och utmaning av gudsfolket, såg att han skulle bli avvisad, utlämnad och dödad. Men det fritar ingen i det folket, ingen i hela den mänskligheten, från ansvaret att vara delaktig i dödandet av Jesus, den förkroppsligade godheten.

(2) UPPSTÅNDELSEN (VERS 24–32)

”Men Gud löste honom ur dödens vånda (*dímas*, eg. födslovärkar) och lät honom uppstå.” Här är den första människan någonsin som verkligen är fullgånget och färdig att födas fram till ett liv som inte kan dö. Alla andra människor har döden rätt och makt att behålla hur länge som helst, för ”syndens lön är döden” (Rom. 6:23),

”Jesu död är alltså både Guds vilja och ert fel.”

men Jesus hade det onda inget fäste i, ingen hållhake på, ingen rätt eller möjlighet att hålla kvar (Apg. 2:24).

Återigen möter vi samma paradoxala dubbelperspektiv: Det är Gud som uppväcker sin son Jesus från de döda, och det är Döden som är tvungen att lämna sitt byte Jesus ifrån sig, eftersom den inte har rätt att behålla honom. Bandet av livgivande kärlek mellan Fadern och Sonen är så starkt att döden tvingas släppa det tag den fått om Sonen – inte på grund av att Gud kan göra vad han vill och har större makt än Fienden, utan därför att han har obestriddlig rätt att ge Sonen liv. Och det livet med Gud har inget slut och inga begränsningar.

Det som Psaltaren uttrycker som en bön, en förhoppning om räddning ur döden, exv. i Ps. 16, som Petrus citerar utförligt, det hände inte med David som är död och begravet. Det ”jag” som David ger röst åt, det är den ättling och framtida kung i Israel som Gud lovat ska komma. Skriftens löfte om att inte lämna Herrens Smorde i dödsriket och inte låta hans kropp ruttna i graven, det uppfylldes inom de 36 timmarna mellan Jesu gravläggning och kvinnornas upptäckt att graven var tom. Så Messias är Jesus, och det är honom som Gud har låtit uppstå från de döda. Vi kan alla vittna om det, säger Petrus, eftersom vi har mött, sett, ätit och talat med den levande Jesus.

Uppståndelsen är inte detsamma som återupplivning till en rak fortsättning på det liv som avbröts på Golgata. Korsfästelsen är ingen tragedi, utom för dem som är skyldiga till den. Men för Jesus och för Gud är det den avgörande punkten i kampen mot det onda – där det onda förlorade, fast det för mänskliga ögon var Jesus som förlorade sitt liv. Hade denna världens makter känt till Guds plan i Jesu död, hans fördolda vishet, då skulle de inte ha korsfäst härlighetens Herre (1 Kor. 2:8).

Alla andra som uppväckts från de döda (även av Jesus själv) dog igen och för gott efter några

år till på jorden. Jesus däremot, han uppstår med en ”härlighetskropp” (Fil. 3:21), som inte är dödlig, och inte underkastad jordiska villkor och begränsningar. Han rör sig nu fritt genom tid och rum och är verksam och närvarande överallt där han vill vara.

3. UPPHÖJELSEN (VERS 33–36)

Jesu uppståndelse bekräftas och fullbordas inte genom en fortsatt existens på jorden, utan genom att han återvänder till Fadern och intar sin tron på Allmaktens högra sida (Ps. 110). Det vill säga att Jesus regerar med Gud, som Gud, i full utveckling av sin seger. Därifrån har han sänt sin helige Ande, en andra Hjälpare (den förste är Jesus själv), för att hans egna inte ska lämnas hjälplösa. Anden är Gud, han är och ger Guds förvandlande närvaro till de människor som öppnar sig för honom. Då bekräftas att allt det Jesus gjorde och sa och fick utstå var rätt och sant och kom från Gud.

Så slutar predikan i en triumferande slutsats: ”Hela Israels folk skall alltså vara fast förvisat om att Gud har gjort honom till Herre och Messias, denne Jesus som ni har korsfäst” (Apg. 2:36).

DET ANDRA PINGSTUNDRET (VERS 37–40)

Där satt den igen, som i början, den vassa anklagelsen som med envis skärpa hävdar att den som hör detta måste omvända sig. Det går inte att avvisa Jesus en gång till genom bortförklaringar eller ursäkter, det enda som går är att söka försoning för sin skuld. Här är vi på tröskeln till det andra pingstundret, detta att Petrus alldeles mänskliga predikan är fylld och buren av den helige Ande. Nu ”skriver” Anden ”i deras hjärtan”, och det gör ont. Han borrar sig djupare än mänskliga ord och går igenom våra inre pansar, våra försvarsmekanismer, för att nagla fast sin sanning och vilja längst in i oss. ”De kände ett styng i hjärtat när de hörde detta” (1917). De visste: Jag är skyldig inför

*Anden leder oss fram till sanningen,
både den smärtsamma sanningen om oss
själva och den ljuvliga sanningen att Jesus
är den som både vill och kan rädda oss.*

Gud, jag har svikit Jesus och avvisat Guds utsände, och därmed sagt nej till Gud och sanningen och livet. Vad ska vi göra?

Detta andra pingstunder är också Andens verk. Anden leder oss fram till sanningen, både den smärtsamma sanningen om oss själva och hur vi faktiskt är inför Guds ögon och den ljuvliga sanningen att Jesus är den som både vill och kan rädda oss, genom att befria oss från all synd och skuld och ge oss del i sitt heliga liv.

Petrus behöver inte tänka länge på svaret, utan hänvisar direkt till den rituella handling, omvändelsesdopet, som Johannes började med och Jesus och hans följare fortsatte att utföra (Joh. 3:22 och 4:1, även om evangelisten i 4:2 försöker skydda läsaren från intrycket att Jesus bara var en osjälvständig efterföljare, en Döparen II). Steget in i Guds rike krävde av människor omvändelse från deras synd, och omvändelsen manifesterades i en handling som i våra ögon görs av människor – neddoppning i vatten, men som i den djupa, eviga Verkligheten görs av Gud, eftersom bara Gud kan förlåta synder.

DOPETS SAKRAMENT

Vi har i kyrkan skapat ett namn för den typ av handlingar som människor på Guds befallning utför, men vars insida och egentliga gåva och effekt är Guds verk; de kallas sakrament. Dopet

är omvändelsens eller botens sakrament, som läker och botar den osynliga men dödliga skada som det onda rivit upp i en människas liv.

Men kan man kalla Johannesdopet för ett sakrament? Är det och dopet till Kristus samma sak? Nej, Johannesdopet var, som han själv sa ett dop i vatten, medan det större dopet skulle ske i Ande av Den-som-kommer. Johannesdopet är ett dop som ger syndernas förlåtelse från Gud, men ändå bara en förberedelse på det fullständiga sakramentet, dopet i både vatten och ande. Den som först tog emot det senare var Jesus själv som i solidaritet med sitt syndiga folk, "för att uppfylla all rättfärdighet" (Matt. 3:15), tar emot vattendopet av Johannes och omedelbart därefter Andens dop från himlen. Enkelt uttryckt är Kristusdopet, det kristna dopet, lika med Johannesdopet + den helige Ande.

På den första Pingstdagen öppnas Kristusdopets sakramentala möjlighet för alla människor. De infogas i Jesu liv, blir celler i hans Kropp. Det innebär att de i dopets symboliska dränkning dör med Jesus och i upplyftandet ur vattnet uppstår från döden med Jesus, som Paulus återger den urkristna förståelsen av dopet i Rom. 6. Efter det finns det två liv, två "människor" – den gamla och den nya, två identiteter – den egna och Kristusidentiteten i en och samma människa så länge hon lever här.

Därför är det döpta livet en kamp mellan dessa två, en välsignad och hoppfull kamp, en växt i helgelse, som de nytestamentliga breven med sina många etiska förmaningar åskådliggör.

PINGSTENS LIVSFORM (VERS 41–47)

I en mäktigt förkortad form sammanfattar Lukas i en enda vers det gemensamma liv i dopets gemenskap som de tretusen döpta och snart ännu fler delade i Jerusalem: ”De deltog troget i apostlarnas undervisning och den inbördes hjälpen, i brödbrytandet och bönerna” (Apg. 2:42). Med allitterationens pedagogik har man på svenska sammanfattat denna redan korta vers som ”de fyra B-na”: Bibeln, Brödragemenskapen, Brödsbrytelsen och Bönerna.

Apostlarnas undervisning var till stor del en undervisning som visade hur Jesus Kristus är uppfyllelsen av de heliga skrifternas alla löften och förutsägelser om Guds kommande frälsning och kan därför betecknas med ordet ”Bibeln”. Den består av de heliga skrifterna från det Gamla testamentet, tolkade av det apostoliska ämbetet i Jesu efterföljd (jfr Luk. 24:44–45), vilket skriftligt fasthölls i det Nya.

Det grekiska ordet *koinōnia*, gemenskap, används i Nya testamentet ofta om den kristna gemenskapen, som var så intensiv och omfattande att den bara kunde jämföras med den starka och varma gemenskapen inom en familj, där egendomen självklart är allas, där man håller ihop, stöder varandra och delar både nöd och fest, och helhetens väl är viktigare än den individuella lyckan. Det var självklart att man såg varandra som syskon, ”bröder” i samma Guds familj.

Bröt bröd gjorde man i varje måltid, men i urkristet språkbruk är Brödsbrytelsen ett namn för Herrens måltid – Kristi kropp och blods sakrament.

Bönerna, slutligen, är i Jerusalem både templets fasta tideböner med Psaltaren som bönematerial, och hänryckningens fria bedjande, profeterande och tungotal inom församlingen,

ekklēsia. I 1 Kor. 11 och 14 får vi glimtar av hur Bönerna kunde se ut i församlingens egna möten.

EGENDOMSGEMENSKAPEN (VERS 44–45)

Är de första kristnas egendomsgemenskap lika fundamental som de fyra B-na? I NT hör vi bara om en församling som verkligen praktiserade den, och det är den första, i Jerusalem. Det vi ser av andra församlingars livsform i Paulusbreven och i Apostlagärningarna visar snarare på en gemenskap av rika och fattiga, starka och svaga, lärda och olärda, med många olika nådegåvor, dit nödhjälp och omhändertagande av de fattiga och hjälplösa hör. Men de har inte lämnat sina vanliga liv, deras syskongemenskap är en ordning som varken förutsätter eller påbjuder att man har lagt samman all egendom i en enda gemensam kassa, ur vilken alla får det de behöver. *Koinōnia* kunde alltså redan från första generationen uttryckas på andra sätt än genom den fullständiga egendomsgemenskap man praktiserade i Jerusalem; den var inte ett för alla tider förpliktande mönster för gemenskap mellan Kristus-följarna.

OM VI SAMMANFATTAR den bild som Apostlagärningarnas andra kapitel ger oss av hur det gamla förbundet förnyas så är det den helige Andes mäktiga närvaro som gör skillnaden från allt tidigare. Den var en transfusion av liv och kraft från Jesus själv in i den gemenskap han sått som ett frö som skulle växa till jordens ändar. Predikan om Jesus Kristus väckte hungern efter Guds fulla frälsning och skapade den tro som tog emot den ”i jublande, uppriktigt glädje”.

Bengt Holmberg

F.d. professor i Nya testamentets exegetik i Lund